

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ, МЕТОДИКА

УДК 378.013.3.096.4(477.53)ПНПУ імені В. Г.Короленка

Наталія Сулаєва,
м. Полтава

КОНВЕРГЕНТНІСТЬ РІЗНИХ ВИДІВ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

У статті висвітлено основні аспекти поєднання формальної освіти студентів психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка із неформальною мистецькою освітою, яка надається в художньо-творчих колективах. Відзначено, що така конвергентність впливає на вдосконалення підготовки педагогів для Нової української школи. У статті схарактеризовано складники ключових компетентностей, які вдосконалюються в умовах неформальної мистецької освіти: обізнаність та самовираження у сфері культури, соціальної та громадянської компетентності, спілкування державною мовою. Зазначено, що мистецько-освітня діяльність студентів у художньо-творчих колективах сприяє розвитку орієнтації майбутніх фахівців на потреби кожної особистості в освітньому процесі.

Ключові слова: *формальна, неформальна освіта, мистецька освіта, підготовка майбутніх учителів, ключові компетентності.*

Постановка проблеми. Осучаснення підготовки майбутніх фахівців освітніх закладів у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (далі – ПНПУ імені В. Г. Короленка) спрямоване на впровадження найефективніших світових підходів у навчально-виховний процес. Одним із них є поєднання формального та неформального видів освітньої діяльності. Високим рівнем конвергенції означених видів вирізняється освіта студентів на психолого-педагогічному факультеті названого вишу, употужнена мережею художньо-творчих колективів. Їх функціонування спрямоване на збагачення професійних компетентностей, що

сформовані в умовах отримання формальної педагогічної освіти, мистецькими компетентностями, які виформовуються в процесі неформальної мистецько-освітньої діяльності. Така конвергентність, на наш погляд, є важливим кроком до підготовки високопрофесійних учителів початкових класів та мистецьких дисциплін, вихователів, психологів, соціальних працівників тощо, яким у майбутньому належить створювати комфортний для розвитку сучасної молоді освітній простір у Новій українській школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнє десятиліття вітчизняної педагогічної науки вирізняється постійним зростанням уваги до підтримки та ефективного впровадження в Україні різних видів освіти. Зокрема, науковці В. Воронкова, О. Кивлюк, М. Лещенко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало акцентують увагу на введенні в життєвий простір сучасної людини, крім формальної освіти (в дошкільних, позашкільних і шкільних, закладах вищої освіти, центрах перепідготовки та підвищення кваліфікації), неформальної та інформальної. На важливості неформальної освіти як складника формування професійної компетентності майбутніх учителів наголошують Є. Нелін, Р. Преснер, Н. Сулаєва, Л. Тимчук. Цінність використання різних видів мистецтва у підготовці високопрофесійного педагога доведено в наукових розвідках Г. Локарева, О. Олексюк, В. Титаренко, О. Шевнюк. Можливість творчого розвитку майбутніх учителів в позанавчальній діяльності, зокрема в мистецьких колективах, підтверджують останні дослідження вітчизняних науковців (Н. Овчаренко, Л. Пастушенко, Н. Попович, В. Фрицюк). Водночас слід констатувати, що проблему конвергенції формальної освіти та неформальної мистецької освіти студентів в умовах функціонування конкретного педагогічного вишу не досліджено.

Метою статті є обґрунтування доцільності конвергенції формальної фахової освіти студентів психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка з неформальною мистецькою освітою, яка надається в умовах художньо-творчих колективів.

Виклад основного матеріалу. Процес збагачення формальної освіти студентів психолого-педагогічного факультету

ПНПУ імені В. Г. Короленка неформальною мистецькою освітою, яка надається в художньо-творчих колективах, має присутнє історичне підґрунтя. Воно закладалося з часів заснування Полтавського учительського інституту (1914 р.), у якому працювали та реалізовували свої педагогічні ідеї видатні вчені й громадські діячі В. Щепотьєв і Г. Ващенко. У реорганізованому в 1921 р. Полтавському інституті народної освіти ідею виховання молоді на найкращих зразках українського мистецтва реалізував видатний педагог, етнограф, хореограф, диригент і композитор В. Верховинець. Справу залучення студентів Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (із 1946 р.) до колективів художньої самодіяльності у 60-х – на початку 70-х років минулого століття продовжував композитор, фольклорист, диригент, педагог М. Фісун.

Новою віхою в історії Полтавського педагогічного стали часи ректорства філософа й педагога І. Зязюна (1975–1990 рр.). У цей період провідні митці Полтавщини Г. Левченко, П. Лиманський, В. Білошкурський, П. Горголь та інші реалізовували наукову концепцію керманіча інституту про єдність мистецтва й педагогіки. Переважна більшість організованих у той час колективів художньої самодіяльності існують і сьогодні. Окремі з них перетворилися на творчі лабораторії мистецьких кафедр і поряд із новими художньо-творчими колективами успішно функціонують як осередки конвергенції формальної освіти з неформальною мистецькою.

Нині на факультеті на постійній основі діють український народний хор «Калина» (художній керівник Г. Левченко), народний аматорський камерний хор імені П. Лиманського (художній керівник С. Жмайло), народний аматорський жіночий вокальний ансамбль «Свічадо» (художній керівник Н. Ремезова), народний самодіяльний естрадно-музичний центр «Вікторія» (художній керівник С. Вовченко), народний аматорський ансамбль народного танцю «Весна» (художній керівник Л. Пригода), народний ансамбль спортивного бального танцю «Грація» (художній керівник П. Горголь), народний аматорський ансамбль сучасного балету «Марія» (художній керівник М. Погрібняк). Водночас для участі в різних мистецьких акціях

(оглядах першокурсників, конкурсах казок, «студентських веснах», фестивалях, флешмобах тощо) створюються тимчасові осередки, з-поміж яких вирізняються вокальні, хореографічні, театральні групи, а також невеликі колективи образотворчого спрямування. До всіх угруповань тимчасового та постійного функціонування залучені не тільки студенти, які здобувають спеціальну мистецьку освіту, але й ті, котрі обрали для себе професію вчителя початкової школи, вихователя дошкільного закладу, психолога, соціального працівника, логопеда і в умовах формальної освіти здобувають лише загальну мистецьку освіту.

Функціонування таких колективів дає можливість студентам психолого-педагогічного отримати неформальну мистецьку освіту, яка визначається нами як добровільна мистецька діяльність особистості, що здійснюється поза формальним навчанням у вищому педагогічному закладі освіти, реалізується здебільшого в художньо-творчих колективах і не супроводжується видачею диплома офіційного зразка (Сулаєва, 2014 А, с. 75).

Практичний досвід конвергенції формальної освіти студентів із неформальною мистецькою на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В. Г. Короленка дозволяє констатувати спрямованість діяльності професорсько-викладацького складу, й зокрема, керівників художньо-творчих колективів, на вдосконалення підготовки вчителя Нової української школи. Це увиразнюється у впливові на:

- вдосконалення ключових компетентностей майбутніх фахівців освіти (зокрема, обізнаність та самовираження у сфері культури, соціальної та громадянської компетентності, спілкування державною мовою тощо);
- розвиток орієнтації майбутніх вихователів молодого покоління на потреби кожної особистості в освітньому процесі;
- усвідомлення необхідності наскрізності процесу виховання, який формує особистісні цінності тощо (Бібік, 2017).

Такий вплив здійснюється на основі використання в системі неформальної мистецької освіти високодуховних і естетично значущих творів, у чому ми пересвідчуємося під час численних виступів художньо-творчих колективів факультету. У процесі роботи над ними відбувається професійне зростання майбутніх фахівців.

Одним із важливих аспектів мистецько-освітньої діяльності, на наш погляд, є поглиблення ключових компетентностей майбутніх фахівців освіти. Перш за все, учасники художньо-творчих колективів мають можливість збагатити свої знання та набути вміння й навички в царині певного виду мистецтва (музичного, хореографічного, образотворчого чи театрального).

Робота у вокальних колективах має свої особливості. У процесі репетицій, наприклад, в українському народному хорі «Калина», майбутні вчителі музичного мистецтва поглиблюють мистецькі компетентності, набуті в процесі формального навчання, студенти ж інших спеціальностей знайомляться з народною манерою співу, традиційними українським інструментарієм, фольклором, класифікацією співацьких голосів тощо. Водночас учасники вдосконалюють чи оволодівають способами народного звукоутворення, вокальними прийомами, вміннями зберігати, популяризувати вокальні здобутки українського народу та виконувати авторські твори вітчизняних композиторів тощо.

Здобувачі неформальної мистецької освіти, які надали перевагу народному аматорському камерному хору імені П. Лиманського чи народному аматорському жіночому вокальному ансамблю «Свічадо» по завершенню навчання в ПНПУ імені В. Г. Короленка компетентні в питаннях академічної манери співу, музично-виражальних засобів хорового виконавства, специфіки звукоутворення, звуковедення і строю, ерудовані в галузі світової та вітчизняної вокальної класики тощо.

Студенти, які обрали музично-освітню діяльність в народному самодіяльному естрадно-музичному центрі «Вікторія» натомість визначаються в ставленні до сучасного вокального мистецтва, оволодіваючи домінують на сьогодні формою музично-виконавської творчості молоді. У колективі створені належні умови для ознайомлення з напрямками естрадної музики (поп- і рок-музика, реп, хіп-хоп, джаз, авторська або бардівська пісня) та особливостями естрадного звукоутворення (подекуди гроулом чи скрімом), оволодіння естрадною манерою співу та вміннями користуватися звуковою технікою, грати на музичному інструменті тощо.

Не менш результативною з точки зору доповнення формальної освіти студентів неформальною мистецькою є діяльність хореографічних художньо-творчих колективів психолого-педагогічного факультету. Зокрема, учасники народного аматорського ансамблю народного танцю «Весна» збагачують когнітивний та діяльнісний компоненти мистецької компетентності такими складниками: розуміння основних хореографічних термінів, знання різноманітності народних танців, уміння та навички виконувати основні хореографічні рухи українського народу та відтворювати танцювальні народні танці й хореографічні постановки провідних балетмейстерів України.

Прихильники спортивного бального танцю мають змогу долучитися до мистецько-освітньої діяльності ансамблю «Грація». У процесі репетиційної роботи учасники колективу поглиблюють знання про напрями та види сучасної хореографії, засвоюють основні терміни та вимоги до сучасного танцю, оволодівають чи вдосконалюють вміння й навички відтворювати один або декілька видів спортивно-бальних танців (повільний та віденський вальси, танго, самбу, фокстрот, румбу, джайв, пасадобль тощо).

Непохитні стандарти класичної хореографії зберігаються в мистецько-освітній діяльності учасників народного аматорського ансамблю сучасного балету «Марія». Складниками їхньої мистецько-освітньої роботи в колективі є засвоєння чи поглиблення категоріального апарату класичного танцю, знання балетів вітчизняних і зарубіжних авторів, формування чи розвиток танцювальної техніки тощо.

Цінним для студентів психолого-педагогічного факультету є діяльність тимчасових мистецьких груп, у яких вони мають можливість прилучитися до різних видів мистецтва, спробувати себе в ролі ведучого, співака, актора, дизайнера, лялькаря тощо. Систематичність заходів на факультеті та цілеспрямоване наставництво викладачів у питаннях удосконалення виступів або виставок художніх робіт є вагомим важелем для поступового професійного зростання майбутніх фахівців.

Спільним для неформальної мистецької освіти, яка надається у вищеназваних колективах, є можливість для самовираження кожної особистості в сфері культури. Достатній і

високий рівень мистецької компетентності, якого досягають їхні учасники, дозволяє їм брати участь у концертній чи виставковій діяльності. Уміння передавати й контролювати процес самовираження є психологічною основою для порозуміння з учнями й вихованцями в майбутній педагогічній діяльності.

В умовах неформальної мистецько-освітньої діяльності у сув'язі з формальною фаховою освітою також відбувається розвиток соціальної та громадянської компетентності, зокрема, когнітивного (збагачення словникового запасу) та діяльнісного (визначення власної й спільної з іншими мети, уміння планувати колективну діяльність, прогнозувати виникнення проблемних ситуацій, знаходити компроміс між індивідуальними цілями та соціально прийнятними нормами тощо) складників.

Заслуговує на увагу важлива компетентність майбутнього вчителя нової української школи, яка употужнюється в системі неформальної мистецької освіти, це постійне спілкування державною мовою. Так, учасники народного хору «Калина» та камерного хору імені П. Лиманського засвоюють мовні особливості різних регіонів України через виконання високохудожніх музичних творів (думи, балади, історичні, ліричні, календарно-обрядові пісні, хори вітчизняних композиторів). Гуманність і патріотизм студентів розвивається у процесі ознайомлення їх із вокальними творами, у змісті яких оспівуються найвищі чесноти народу: щирість і щедрість, милосердя й доброзичливість, відданість своєму народові, співчуття до багатостраждальної долі Батьківщини, віри у її щасливе майбутнє.

Значущим аспектом розвитку ключових компетентностей майбутніх педагогів в умовах спільної творчої діяльності є надання їм можливості на власному прикладі пересвідчитися у важливості врахування та задоволення потреб кожної особистості в освітньому процесі. Адже студенти здобувають неформальну мистецьку освіту в позитивних умовах міжсуб'єктної взаємодії: активності та відсутності обмежень свободи творчості; орієнтації керівника та інших учасників художньо-творчих колективів на вподобання, нахили, обдарування, індивідуальні особливості кожного учасника; взаємозв'язку особистісного розвитку з практичним досвідом тощо.

Систематична й планомірна мистецько-освітня діяльність учасників художньо-творчих колективів упродовж п'яти-шести років навчання дає змогу їм узагальнити життєвий досвід минулих поколінь і співвіднести його з системою цінностей, що історично склалися в державі та сучасному молодіжному середовищі. Це особливо важливо для студентів, повсякденне життя яких переважно пов'язане з медіа-мистецтвом, що створюється та передається за допомогою новітніх інформаційних технологій. У майбутніх педагогів, вихованих на високодуховних творах, формується художньо-естетичний смак, здатність вирізняти з-поміж великого обсягу мистецької інформації гідні для сприймання молоддю музичні, хореографічні чи образотворчі зразки сучасної культури. Така компетентність випускників психолого-педагогічного може стати запорукою оптимального поєднання традиційного та молодіжного мистецтва в навчально-виховній роботі з учнівською молоддю.

Висновок. Конвергентність формальної педагогічної освіти студентів психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка з неформальною мистецькою освітою в художньо-творчих колективах має потужний вплив на якість підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі. Це увиразнюється у вдосконаленні ключових компетентностей, з-поміж яких виокремлюються: обізнаність і самовираження у сфері культури; соціальна та громадянська компетентності; спілкування державною мовою. Вагомим доважком до формальної освіти студентів є вплив неформальної мистецької освіти на розвиток орієнтації майбутніх вихователів молодого покоління на потреби кожної особистості та усвідомлення необхідності наскрізності процесу виховання в розвиткові особистісних цінностей.

Список літератури

- Бібік, Н.М. (Ред.) (2017). *Нова українська школа: poradnik dla vchytelja*. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди».
- Верховна рада України. (2017). Закон України про освіту. Взято з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
- Сулаєва, Н. В. (2014). *Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах*. (Дис. докт. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Київ.
- Сулаєва, Н. В. (2014). *Неформальна мистецька освіта: теоретико-методологічний та історичний аспекти*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Nataliia Sulaieva

**CONVERGENCE OF DIFFERENT TYPES OF EDUCATION OF STUDENTS
OF THE FACULTY OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY OF POLTAVA
V.G. KOROLENKO NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

The article highlights the main aspects of the convergence of formal education of students of the Faculty of Psychology and Pedagogy of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University with non-formal artistic education. It has been indicated that such a combination is possible due to the existence of an extensive network of artistic and creative groups at the faculty where non-formal artistic and educational activities are carried out. It has been emphasized that an important ground for the realization of this convergence was created by outstanding scientists, artists and public figures who worked at the university since its foundation. It has been determined that a new key point in the artistic education of the students of the Poltava pedagogical University is the period of the rectorate of the philosopher and the teacher I. Ziaziun. It has been stressed that during his leadership an overwhelming majority of artistic and creative groups were organized, which together with the newly formed nowadays are the centers of convergence of formal education of future specialists with non-formal artistic education. It has been noted that the activities of the participants of these groups influence the improvement of teacher training for the New Ukrainian School.

The article describes the key competencies that are developed in the context of non-formal education: awareness and expression in the field of culture, social and civic competence, communication in the state language, etc. It has been noted that the artistic and educational activity of students in artistic and creative groups contributes to the development of the orientation of future specialists for the needs of each individual and the awareness of future educators of the through-all process of education, aimed at the formation of universal, national and personal values of the younger generation.

Keywords: *formal, non-formal education, artistic education, training of future teachers, key competencies.*

References

- Bibik, N. M. (Ed.) (2017). Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian School: Teacher's Guide]. Kyiv: TOV «Vydavnychi dim «Pleiady».
- Verkhovna rada Ukrainy. (2017). Zakon Ukrainy pro osvitu. [Law on Education of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Sulaieva, N. V. (2014). Neformalna mystetska osvita maibutnikh uchyteliv u khudozhno-tvorchykh kollektivakh [Non-formal art education future teachers in art creative group]. (Dissertation of the Doctor of Pedagogical Sciences). Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Kyiv.
- Sulaieva, N. V. (2014). Neformalna mystetska osvita: teoretyko-metodolohichni ta istorychni aspekty [Non-formal art education theoretical, methodological and historical aspect]. Poltava: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University.

Одержано 5.02.2018 р.